

«فرهیختگان» تنوع و تکثر در شبکهٔ نمایش خانگی را بررسی می‌کند

کفگیر ژانرها به ته دیگ رسید؟

محمدحسین سلطانی خبرنگار

«موجین» اولین سریالی بود که رسماً برای نمایش خانگی مجوز گرفت. سریالی که هیچ‌کس دیگر نامش را هم در خاطر ندارد. از ماجرای موجین تا امروز حدود ۵ سالی می‌گذرد. در این ۵ سال بیش از ۸۵ اثر منتشر و پخش شده‌اند که نشان می‌دهد نمایش خانگی سالانه به طور میانگین ۱۷ سریال را منتشر کرده است. از این ۸۵ اثر، ۲۹ اثر جنایی است و این یعنی ۳۵ درصد محتوای تولید شده در ۵ سال اخیر. بعد از جنایی رتبه بعدی به آثار کمدی اختصاص دارد و این ژانر با حدود ۲۲ اثر توانسته پخش مهمی از مخاطبان را به خود اختصاص بدهد و این یعنی یک‌چهارم کل آثار پلتفرم‌ها. این آمارهای به نظر ساده اما یک نکته جالب توجه دارد، نکته‌ای که نشان از یک تغییر رویکرد معنادار می‌دهد.

وقتی سال ۱۴۰۱ چچه مدرسه‌ای ها کوله‌هایشان را جمع می‌کردند

سال تحصیلی در سال ۱۴۰۱ از دهم مهر آغاز شد، چون اولین روز پاییز جمعه بود. جمعه‌ای که در آن یکی از اتفاقات مهم تاریخ وی‌اودی‌ها در ایران رخ داد. سریالی با نام «پوست شیر» منتشر شد. پیش از آنکه پوست شیر شروع به پخش کند در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ و نیمه اول ۱۴۰۱، بازار اصلی نمایش خانگی در دست کمدی‌ها بود، همان‌طور که سینما هم در دستشان است. آمارها نشان می‌دهد در سه سال ۹۹ تا ۱۴۰۱، ۱۳ اثر کمدی پخش شد و در همان بازه زمانی ۱۰ اثر جنایی منتشر شده است. حالا این عدد را مقایسه کنید با آمار دو سال و سه ماه بعد از سال ۱۴۰۱ یعنی پس از پخش پوست شیر. نگاهان آثار جنایی از ۱۰ اثر به ۱۹ اثر می‌رسند و کمدی‌ها از ۱۳ به ۱۰ اثر کاهش پیدا می‌کنند. در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳، به طور میانگین هر سال ۹ اثر ساخته می‌شود و این یعنی در پلتفرم‌ها با چیزی مواجه هستیم که شبیه به سندرم است؛ سندرم پوست شیر. سال ۱۴۰۲ نه تنها شرایط برای کمدی‌ها بد می‌شود بلکه وضعیت مولودرها و تاریخی‌ها هم به بحران می‌خورد و عملاً همه تمرکز روی تولید آثار جنایی می‌رود. حتی کمدی‌هایی که در سال ۱۴۰۲ ساخته می‌شود هم رنگ‌بوی جنایی پیدا می‌کنند. حتی اگر سندرم اثر پوست شیر را هم در نظر نگیریم باز هم مشکلات نمایش خانگی جدی است. مؤلفه‌های مشترک در مولودرها پیدا می‌کند، سندرم تولید آثار ترکیه‌ای هم که کماکان در مولودرها خودش را نشان می‌دهد. (کما اینکه از «آبان» گرفته تا «گیسو» مؤلفه‌های ترکیه‌ای وجود دارد) از طرفی پخش مهمی از کمدی‌ها تصادفی هستند و متکی به تکه‌های ویرالی شده‌اند و اگر بخواهیم برابند بگیریم، کمدی‌های نمایش خانگی بیش از آنکه در پلتفرم‌ها دیده شوند در اینستاگرام مخاطب می‌گیرند. با این حال، نه تنها کمدی‌ها دیگر ژانر اصلی نمایش خانگی نیستند بلکه ایده‌هایشان هم در حال ته کشیدن است، همان‌طور که در سینما هم دچار تنفس مصنوعی است. اگر دنبال مصداقی می‌گردید، تماشای وضعیت کنونی رضا عطاران کافی است. عطاران هم در «صدام» چیزی نزدیک به فاجعه است و هم در «اجل معلق». حتی اگر عطاران را هم در نظر نگیریم، وضعیت مدیری در نمایش خانگی مثال دیگری از زوال کمدی در این بستر است. حال این شرایط را مقایسه کنید با عطاران «دفتر یادداشت» و مهران مدیری در «هیولا» و «دراکولا». انگار توجه پلتفرم‌ها در عطف نگاه‌هایشان به ژانر خاص، باقی آثار را زیر کشیده است.

چه شد که تاریخی‌ها هم سقوط کردند؟

در ۸۵ اثری که در این ۵ سال ساخته شده حدود ۹ اثر تاریخی داریم که ۷ تای آن برای سال ۱۴۰۱ و قبل از آن است و در سه سال اخیر تنها ۲ اثر تاریخی ساخته شده. این یعنی در پلتفرم‌ها هیچ ایده‌ای برای تولید اثر تاریخی وجود ندارد. از طرفی منطقی هم به نظر می‌رسد، زیرا برای تولید اثر تاریخی نیاز به هزینه‌های بسیار جنایی یا مولودرام داریم. بر همین اساس، اصولاً ساخت اثر تاریخی صرفه اقتصادی ندارد. حتی اگر پلتفرم می‌خواهد این ریسک را بکند و تاریخی بسازد، باز هم شرایط آنچنان که باید خوب نیست، چون سوزها تکراری است و البته کم‌هزینه. در هیچ اثری در نمایش خانگی به قبل از دوره ناصرالدین شاه نرفتیم و نویسندگان چنین ریسکی را نمی‌کنند. تازه این شرایط برای قبل ۱۴۰۲ است. در سه سال اخیر

«تاسیان» و «سوشون» تنها تاریخی‌های نمایش خانگی هستند که یکی مربوط به پهلوی اول و یکی برای پهلوی دوم است، از طرفی سوزها هم تکراری است. تاریخی عاشقانه‌ها مدام در حال تکرار شدن هستند و بعد کمدی تاریخی‌ها با دواثر جایگاهی در میان آثار نمایش خانگی پیدا کرده‌اند.

وضعیت نمایش خانگی چیزی شبیه به تیم کی‌روش

در ۵ سال اخیر، پلتفرم‌های بسیاری آمده‌اند و رفته‌اند، با این حال سه پلتفرم کماکان انحصار تولید را در دست دارند. فیلمو با ۲۷ اثر رکورددار تولید است و پس از آن، نماوا با ۲۲ اثر در رتبه دوم ایستاده، پس از این‌ها فیلمنت با ۱۹ اثر جایگاه سوم را از آن خود کرده است و بعد نوبت به محصول مشترک‌های فیلمو و نماوا می‌رسد. اما نکته جالب در پلتفرم‌هایی مانند آپرا، لنز و تماشاخونه است که پس از مدتی، تولید آثار را کنار گذاشته‌اند و چند وقتی است که دیگر خبری از آن‌ها در رسانه‌ها نیست. وضعیت تولید در نمایش خانگی روی نقطه حساسی ایستاده است که مسئولان را وادار می‌کند به عدم ریسک در تولیدات. آدم وقتی وضعیت کنونی نمایش خانگی را می‌بیند، یاد وضعیت کنونی تیم ملی و یادوران کی‌روش می‌افتد. پلتفرم‌ها تا می‌بینند اثری در نمایش خانگی مطرح شده، سریعاً به دنبال کپی کردن و سری‌دوزی می‌افتند. برای آنکه از تب پلتفرم می‌عقب نمانند و مانند آپرا از بازی کنار زده نشوند.

در چنین وضعیتی برخی از پلتفرم‌ها سعی کردند در ۵ سال اخیر، یک یا دو بار هم خلاقیّت در ژانر انجام دهند. به عنوان مثال اثری مانند «عقرب عاشق» که پلتفرم نماوا آن را ساخته بود، یک اتفاق متفاوت بود و تلاشی برای ورود به آثار علمی و تخیلی بود اما در نهایت نه مخاطب گرفت و نه توانست موجی ایجاد کند. این انقراض برای «روزی روزگاری مرخ» و هم رقم خود اما در هایت هیچ نتیجه‌ای نداشت و عملاً خلاقیّت‌ها هم بی‌پاسخ ماند. دلایلش هم عدم برنامه‌ریزی درست پلتفرم‌ها برای ورود به ژانر جدید بود.

پلتفرم‌ها کاملاً متکی به تک‌اثر هستند و به جای آنکه بخواهند روی نلقه مخاطب اثر بگذارند، اثر پذیرند. یک سال و چند ماه قبل وقتی «افعی تهران» پخش شد، موجی راه افتاد که می‌گفتند آثار نمایش خانگی به سمت تولیدات روان‌شناختی خواهد رفت، اما همان هم زمین خورد یا وقتی «در انتهای شسب» پخش شد، برخی گمان می‌کردند موجی از مولودرام وارد بازی می‌شود، اما آن هم بی‌گرفته نشد. حتی در حوزه آثار تاریخی هم بعد از «خاتون» قرار بود موج تولید آثار تاریخی راه بیفتد اما بعد از حدود چند سال پاک‌روان «تاسیان» را ساخت که به مراتب از خاتون ضعیف‌تر است. مسئله اصلی از یک جهت بی‌ایده بودن است و از طرفی مربوط است به سقوط و ضعف در فیلمنامه. این طور به نظر می‌رسد که پلتفرم‌ها چند مؤلفه را به سازندگان می‌دهند و در نهایت، یک اثر تکراری روانه پخش می‌کنند. انگار قرار نیست در فیلمنامه‌ها اتفاقی رقم بخورد و شاهد داستان‌های جدیدتری باشیم.

جهان هم در جهت جنایت است اما...

با نگاهی به وضعیت جهانی پلتفرم‌ها در آنجا هم شاهد ترند بودن آثار جنایی هستیم اما یک تفاوت میان این جنایی و آن جنایی وجود دارد و آن هم در قصه است. عملاً بخش مهمی از آثار جنایی در چند سال اخیر اصلاً قابل دیدن نیستند و مخاطب هم پس از پخش چند قسمت دیگر حاضر به دیدن ادامه‌سریال نیست. اگر پلتفرم‌ها میزان تماشایشان را به صورت شفاف بیان کنند آنگاه معلوم می‌شود آثاری مانند تاسیان در قسمت‌های اول چند مخاطب داشته و الان چند مخاطب دارد؟ اوضاع را می‌توانید از میزان تبلیغات پلتفرم‌ها برای اثری که از نیمه گذشته ببینید. آثاری که دیگر چیزی به پایشان نمانده اما کماکان تبلیغات گسترده می‌گیرند تا پلتفرم بی‌مخاطب نماند. با این روند اصلاً بعید نیست داستان نمایش خانگی و آثار جنایی هم دچار پایانی تلخ شود و لباس پوست‌شیری که پلتفرم‌ها پوشیده‌اند، نخ‌نما شود. همه چیز بسته به تنفس مصنوعی هاست و اگر پلتفرم‌ها نتوانند واج‌تایم یا مدت تماشا را بیشتر کنند، احتمالاً تبلیغات کمتری بگیرند و اگر تبلیغات کمتری بگیرند، وضعیت پلتفرم‌های اصلی پخش روبه زوال می‌رود و در نهایت برای پلتفرم‌ها بازی موازی هم باز می‌شود و سمفونی سریال‌های متوسط به راه می‌افتد.

جدول سریال‌های نمایش خانگی در ۵ سال اخیر			
نام اثر	ژانر	سال پخش	پلتفرم پخش کننده
موجین	کمدی	۱۳۹۹	روییکا
آقازاده	مولودرام	۱۳۹۹	فیلمو
ملکه گدایان	جنایی	۱۳۹۹	فیلمو
خوب، بد، جلف: رادیواکتیو	کمدی	۱۳۹۹	فیلمو
می‌خواهم زنده بمانم	تاریخی/ عاشقانه	۱۳۹۹	فیلمو
سیاوش	مولودرام	۱۳۹۹	نماوا
گیسو	مولودرام	۱۳۹۹	نماوا
قورباغه	جنایی	۱۳۹۹	نماوا
نارگیل	کودک و نوجوان	۱۴۰۰	فیلمو
جزیره	مولودرام	۱۴۰۰	فیلمو
حرفه‌ای	جنایی	۱۴۰۰	نماوا
خاتون	تاریخی/ عاشقانه	۱۴۰۰	نماوا
خسوف	مولودرام	۱۴۰۰	نماوا
دراکولا	کمدی	۱۴۰۰	فیلمو/نماوا
روز بلوا	مولودرام	۱۴۰۰	نماوا
زخم کاری	جنایی	۱۴۰۰	فیلمو
ساخت ایران ۳	کمدی	۱۴۰۰	فیلمو
قبله عالم	تاریخی/ کمدی	۱۴۰۰	فیلمو
مردم معمولی	کمدی	۱۴۰۰	فیلمو
میدان سرخ	جنایی	۱۴۰۰	فیلمو
نیسان آبی	کمدی	۱۴۰۰	فیلمو
سودا	مولودرام	۱۴۰۰	لنز ایرانسل
جیران	تاریخی/ عاشقانه	۱۴۰۰	فیلمو
نوبت لیلی	تاریخی/ ماورایی	۱۴۰۱	نماوا
راز بقا	کمدی	۱۴۰۱	فیلمنت
جادوگر	کمدی	۱۴۰۱	فیلمو/نماوا
شهرک کلبه و دمنه	کودک و نوجوان	۱۴۰۱	فیلمنت
بی‌گناه	مولودرام	۱۴۰۱	فیلمو
آفتاب‌پرست	کمدی	۱۴۰۱	فیلمنت
روزی روزگاری مرخ	کمدی/فانتزی	۱۴۰۱	فیلمو/نماوا
پوست شیر	جنایی	۱۴۰۱	فیلمنت
آتن	کمدی	۱۴۰۱	نماوا
شبکه مخفی زنان	تاریخی/ کمدی	۱۴۰۱	نماوا
خون سرد	جنایی	۱۴۰۱	فیلمنت
سقوط	جنایی	۱۴۰۱	فیلمو
مترجم	جنایی	۱۴۰۱	نماوا
سرگیجه	جنایی	۱۴۰۱	نماوا
آکتور	مولودرام	۱۴۰۱	فیلمو/نماوا
مگه تنوم عمر چندتا تپاره	کمدی	۱۴۰۱	فیلمو/نماوا
پدر گواردپولا	مولودرام	۱۴۰۱	تماشاخونه
رهایم کن	تاریخی/ عاشقانه	۱۴۰۱	فیلمو
دیو و ماه‌پیشونی	کودک و نوجوان	۱۴۰۱	فیلم‌نت و فیلمو
سیاه‌چاله	کمدی	۱۴۰۲	فیلمنت
آمستردام	جنایی	۱۴۰۲	تماشاخونه
نیوکمپ	کمدی	۱۴۰۲	فیلمو
دادزن	کمدی	۱۴۰۲	فیلم ناب
قهوه ترک	مولودرام	۱۴۰۲	فیلمنت
عقرب عاشق	علمی تخیلی	۱۴۰۲	نماوا
حیثیت گم‌شده	جنایی	۱۴۰۲	فیلمو
زخم کاری بازگشت	جنایی	۱۴۰۲	فیلمو
پیکولو جزیره جادویی	کودک و نوجوان	۱۴۰۲	فیلمو
فرفو مسافری از کامادو	کودک و نوجوان	۱۴۰۲	فیلمنت
مُرداب	جنایی	۱۴۰۲	فیلمنت
سایه باز	جنایی	۱۴۰۲	آپرا
دفتر یادداشت	کمدی	۱۴۰۲	فیلمنت
هفت	جنایی	۱۴۰۲	تماشاخونه
نیسان آبی ۲	کمدی	۱۴۰۲	فیلمو
داوینچیژ	کمدی	۱۴۰۲	نماوا
شریک جرم	جنایی	۱۴۰۲	نماوا
گناه فرشته	جنایی	۱۴۰۲	فیلمو
افعی تهران	جنایی	۱۴۰۲	فیلمنت
پسر دلفینی	کودک و نوجوان	۱۴۰۲	فیلمو
اکازیون	کمدی	۱۴۰۳	نماوا
جنگل آسفالت	جنایی	۱۴۰۳	نماوا
بلیت یک طرفه	جنایی	۱۴۰۳	نماوا
دیو و ماه‌پیشونی ۲	کودک و نوجوان	۱۴۰۳	نماوا
غریت	جنایی	۱۴۰۳	نماوا
تاسیان	تاریخی/ عاشقانه	۱۴۰۳	فیلمو
بازنده	جنایی	۱۴۰۳	فیلمو
قطب شمال	مولودرام	۱۴۰۳	فیلمو
آمرلی	عاشقانه/ جنگی	۱۴۰۳	فیلمنت
جان سخت	جنایی	۱۴۰۳	فیلمنت
گردن‌زنی	جنایی	۱۴۰۳	فیلمنت
در انتهای شب	مولودرام	۱۴۰۳	فیلمنت
قهوه پدري	کمدی	۱۴۰۳	فیلمنت
دختران کوچه غم	مولودرام/ جنایی	۱۴۰۳	فیلمنت
دارپوش	جنایی	۱۴۰۳	فیلمنت
آبان	مولودرام	۱۴۰۳	شیدا
اازایل	جنایی/ دلهره‌آور	۱۴۰۳	نماوا
زخم کاری ۳ و ۴	جنایی	۱۴۰۳	فیلمو
کنکل	کمدی/ معمایی	۱۴۰۴	استارنت
اجل معلق	کمدی	۱۴۰۴	فیلمنت/شیدا
وحشی	جنایی	۱۴۰۴	فیلمنت
سوشون	تاریخی/ عاشقانه	۱۴۰۴	نماوا
جزر و مد	مولودرام	۱۴۰۴	استارنت
آرزوهای چپکی	کودک و نوجوان	۱۴۰۴	فیلمو

سه‌شنبه ۲۰ خرداد ۱۴۰۴

شماره ۴۴۳۲

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE